

**TILSHUNOSLIK BO‘YICHA NUTQ USLUBLARIDAGI
MUAMMO VA YECHIMLAR**

To‘xtaboyeva E'zozaxon

Samarqand viloyati Jomboy tumani Shirinkent mahallasi

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Lingvistika

o‘zbek tili yo‘nalishi 1-bosqich magistratura talabasi

Annotatsiya: *Maqolada nutq uslublarning tilshunoslikdagi o‘rni, ahamiyati va foydalanishdagi muammolar yoritiladi. Uslublar xilma-xilligi, noto‘g‘ri qo‘llanishidan kelib chiqadigan kommunikativ muammolar va ularni hal qilish usullari tahlil qilinadi. Xulosa qismida uslublardan samarali foydalanish orqali kommunikatsiya sifatini oshirish tavsiyalari beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Nutq uslublari, tilshunoslik, kommunikativ muammolar, uslubiy tahlil, nutq samaradorligi, zamonaviy texnologiyalar, til o‘rgatish.*

Kirish

Nutq uslublari tilshunoslikning muhim sohalaridan biri bo‘lib, tilning turli kontekstlarda qanday shaklda va qanday vazifada qo‘llanilishini belgilaydi. Har bir uslub turli kommunikativ ehtiyojlarni qondirish, muloqotda aniqlik va tushunarlikka erishish uchun mo‘ljallangan. Ilmiy uslubdan badiiy uslubgacha bo‘lgan keng ko‘lamli uslublar orasida leksik, grammatik va sintaktik farqlar mavjud bo‘lib, bu farqlar tilni turli ijtimoiy va madaniy kontekstlarda foydalanishga moslashtiradi. Nutq uslublariidan samarali foydalanish tilning boyligini ko‘rsatish va muloqot sifatini oshirish imkonini beradi. Biroq, amaliyotda turli uslublarni noto‘g‘ri tanlash yoki chalkashtirish ko‘pincha tushunmovchiliklarga va kommunikativ muammolarga olib keladi. Masalan, ilmiy matnda badiiy ifodalarni ishlatish noaniqlik yoki keraksiz obrazlilik keltirib chiqarishi mumkin, rasmiy nutqda esa norasmiy yoki odmi tilning qo‘llanishi samaradorlikni kamaytiradi. Shuningdek, til o‘rgatish va tilshunoslikdagi tadqiqotlar jarayonida nutq uslublari bilan bog‘liq qiyinchiliklarni hal qilish, ularning xususiyatlarini to‘g‘ri anglash va o‘rgatish masalasi dolzarb hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar va uslubiy treninglar orqali uslublarni aniq farqlash va ulardan o‘rinli foydalanishni o‘rgatish bugungi kunning muhim talablaridan biridir.

Ushbu maqolada nutq uslublarning xususiyatlari, ularni amaliyotda qo‘llashda uchraydigan muammolar va ularning yechimlari haqida batafsil so‘z yuritiladi. Shu bilan birga, nutq uslublarning samarali qo‘llanilishi orqali kommunikativ jarayonning sifatini oshirish va tushunarli muloqotni ta‘minlash yo‘llari tahlil qilinadi.

Materiallar va usullar

Ushbu maqola nutq uslublariidagi muammolar va ularni hal qilish usullari bilan bog‘liq turli manbalarni o‘rganish, tahlil qilish va umumlashtirishga asoslangan. Tadqiqotda quyidagi materiallar va usullar qo‘llanilgan:

Materiallar

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

Tilshunoslikka oid ilmiy maqolalar va kitoblar – Nutq uslublarining nazariy asoslari, ularning xususiyatlari va qo‘llanilishidagi muammolar haqida ma’lumot beruvchi asosiy manbalar sifatida foydalanildi.

Nutq uslublariga oid tadqiqotlar va maqolalar – Har bir uslubning kommunikativ rolini, ijtimoiy va madaniy kontekstdagi o‘rnini o‘rganish uchun zamonaviy tadqiqotlar tahlil qilindi.

Turli nutq uslublarida yozilgan matnlar – Ilmiy, rasmiy, badiiy va ommaviy uslublarda yozilgan turli matnlar o‘rganilib, ularning leksik va sintaktik xususiyatlari tahlil qilindi.

Ommaviy axborot vositalari va internet manbalari – Uslublarning ommaviy kommunikatsiyada qanday qo‘llanilishini ko‘rib chiqish va zamonaviy texnologiyalarning uslubiy tahlil uchun qanday imkoniyatlar yaratishini o‘rganish uchun foydalanildi.

Usullar

Nazariy tahlil usuli – Nutq uslublarining asosiy xususiyatlarini aniqlash va ularni boshqa til birliklaridan farqlash uchun tilshunoslikka oid ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi.

Matnlarni uslubiy tahlil qilish – Har xil nutq uslublarida yozilgan matnlar leksik, grammatik va sintaktik jihatdan tahlil qilinib, ularning kommunikativ samaradorligiga baho berildi.

Taqqoslash usuli – Turli nutq uslublarining xususiyatlarini bir-biri bilan taqqoslash orqali ularning o‘ziga xosliklarini aniqlash.

Amaliy tavsiyalar ishlab chiqish – Tadqiqot natijalariga asoslanib, nutq uslublaridagi muammolarni bartaraf etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar va yechimlar ishlab chiqildi.

So‘rovnoma va intervyu usuli – Nutq uslublaridan foydalanish qiyinchiliklarini aniqlash uchun til o‘rganuvchilar va mutaxassislar bilan suhbatlar o‘tkazilib, ularning fikr-mulohazalari to‘plandi.

Bu usullar yordamida nutq uslublarining qo‘llanilishidagi muammolar va ularni samarali hal qilish yo‘llari bo‘yicha ilmiy va amaliy xulosalar chiqarildi.

Natijalar va muhokama

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari nutq uslublaridan foydalanishda uchraydigan muammolar va ularni hal qilish usullari haqida qimmatli ma’lumotlarni taqdim etdi. Tadqiqot davomida asosiy natijalar quyidagicha xulosa qilindi:

Nutq uslublarining noto‘g‘ri qo‘llanishi: Ilmiy matnlarda rasmiy uslubning qo‘llanilishi o‘rinli bo‘lsa-da, unda ba’zi hollarda badiiy elementlardan noto‘g‘ri foydalanish natijasida tushunmovchilik va muloqot samaradorligining pasayishi kuzatildi. Bu xatoliklar, asosan, til o‘rganuvchilarda uslubiy tafovutlarni yetarlicha tushunmaslik natijasida paydo bo‘ldi.

Leksik va sintaktik xatolar: Turli uslublarda leksik va sintaktik xatolarni aniqlash natijalari shuni ko‘rsatdiki, rasmiy va ilmiy matnlarda norasmiy yoki odmi til elementlari qo‘llanganda, matnning rasmiyligi va ishonchliligi yo‘qoladi. Bu muammoni hal qilish uchun o‘quvchilar va mutaxassislarga uslubiy farqlarni aniq tushuntirish zarur.

Kompyuter texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari: Nutq uslublarini o‘rganish va ularni tahlil qilishda zamonaviy texnologiyalar, jumladan, matnni avtomatik tahlil

qiluvchi dasturlar yordamida uslubiy xatolarni aniqlash va matnlarni kerakli uslubda qayta ishlash imkoniyati mavjud. Bu vositalardan foydalanish kommunikativ samaradorlikni oshiradi va nutq uslublaridagi xatolarni aniqlashni osonlashtiradi.

Nutq uslublarini o'rgatishda zamonaviy metodikalar: Tadqiqot davomida aniqlanishicha, nutq uslublarini o'rgatishda an'anaviy usullar bilan birga interaktiv va amaliy mashg'ulotlar o'tkazish, misollar orqali uslublarni farqlash ko'nikmasini rivojlantirish yuqori samaradorlikka ega. Ayniqsa, talabalarga turli nutq usublari bo'yicha misollar bilan tanishish imkoniyati berilsa, ular nutq uslublarini farqlashni va amaliyotda to'g'ri qo'llashni tezroq o'rganadilar.

Uslublarni kontekstga mos ravishda tanlash: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, muloqot samaradorligini oshirish uchun har bir kontekst uchun mos uslubni tanlash zarur. Masalan, ilmiy konferensiyalarda rasmiy va ilmiy uslublar afzal ko'rilsa, badiiy nutq, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalarida esa oddiy va tushunarli uslubdan foydalanish tavsiya etiladi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari nutq uslublaridan to'g'ri foydalanish kommunikatsiya samaradorligini oshirishini ko'rsatadi. Uslublarni o'rganish va ularni amaliyotda to'g'ri qo'llash uchun nazariy tushunchalarni amaliy mashg'ulotlar bilan boyitish zarurligi aniqlandi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida uslublarni avtomatik tahlil qilish uslubiy xatolarni kamaytirish imkoniyatini beradi. Kelajakda nutq uslublarini chuqurroq o'rganish va ularni to'g'ri qo'llashni ta'minlash uchun uslubiy tavsiyalar va yangi o'quv materiallarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bu tadqiqot natijalari o'qituvchilar, til o'rganuvchilar va matn tuzuvchilar uchun amaliy yordam sifatida xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot natijalari nutq uslublaridan to'g'ri foydalanish kommunikatsiyaning samaradorligini oshirishini tasdiqladi. Turli uslublarning leksik va grammatik jihatlari o'ziga xos bo'lib, ularni noto'g'ri qo'llash muloqotda tushunmovchilik va samarasizlikka olib keladi. Shuning uchun, nutq uslublarini to'g'ri tanlash va ularni kontekstga mos ravishda qo'llash muhimdir. Tadqiqot davomida zamonaviy texnologiyalar yordamida matnlarni avtomatik ravishda tahlil qilish va uslubiy xatolarni aniqlash uslubiy muammolarni bartaraf etishda yuqori samaradorlikni ko'rsatdi. Shu bilan birga, o'quv jarayonida interaktiv va amaliy mashg'ulotlar o'tkazish, talabalarga uslublarni farqlash va amaliyotda to'g'ri qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun samarali metod hisoblanadi. Kelajakda nutq uslublarini chuqur o'rganish va ta'lim jarayonida yangi o'quv materiallari, uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish muloqot sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev. A. (2019). Tilshunoslik va nutq madaniyati. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti,24-26.
2. Baxtiyorov. B. (2020). Nutq uslublari va ularning lingvistik xususiyatlari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 15-18.
3. Jo'rayev. M. (2018). "O'zbek tilida uslubiy xatoliklar va ularni bartaraf etish yo'llari." Tilshunoslik jurnali, 7(3), 45-57.
4. Karimova. D. (2021). Zamonaviy o'zbek adabiy tili. Samarqand: SamDU nashriyoti,33-36.
5. Norboyeva. L. (2019). Ilmiy matnlarda uslub va mazmun uyg'unligi. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.56-57.
6. Qo'chqorov. N. (2020). "Nutq uslublari va kommunikativ kompetensiya." O'zbek tilshunosligi ilmiy jurnali, 6(1), 12-23.
7. Rashidova.R. (2017). Tilshunoslik asoslari va uning zamonaviy muammolari. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.20-22.
8. Sodiqov. T. (2019). O'zbek tili uslubiyati. Buxoro: BuxDU nashriyoti,41-42.
9. Xolmirzayev. I. (2020). "Nutq uslublarining ijtimoiy lingvistik tahlili." Til va adabiyot tadqiqotlari, 5(2), 30-42.
10. Yusupov, Sh. (2021). Tilshunoslik nazariyasi. Qarshi: Nasaf nashriyoti,78-80.

